

Vindelfjällen - NRO24001 Areal: 562 772 ha Kartblad: 24F, 24G, 25F, 25G, 26F

Kommun: Sorsele, Storuman

Riksvärde: Fjällandskap, geovetenskap, sjö, vattendrag, våtmarkscomplex, skogslandskap, myrcomplex, odlingslandskap, flora, fauna

Vindelfjällen är det största riksintresset för naturvård i Västerbottens län. Området består av flera stora delområden enligt följande A. Egentliga Vindelfjällen, B. Giertsbäcksdalen, C. Juktådalen, D. Kirjesålandet, E. Artfjället.

A. Det egentliga Vindelfjällen utgör ett stort segment av den svenska fjällkedjan från norska gränsen i väster ner mot fjällbarrskogarna i öster. Området består av långsträckta fjäll, skogklädda dalbottnar med sjöar och vattendrag samt större och mindre sammanhängande partier av kalfjäll. De västra delarna av Vindelfjällen har ett mer maritimt klimat medan klimatet får en allt mer kontinental karaktär ju längre österut man kommer. Terrängen inom området är starkt skiftande. Här finns typiska högfjällsområden men också lågfjäll både i form av svagt böljande, flacka ytor och i form av mer småbruten, variationsrik terräng. De högsta partierna ligger inom Norra Storfjället med flera toppar över 1 500 m. Norra Storfjället skiljs i öster från Ammarfjället av Tärnasjön. Ammarfjället reser sig som en sockel med branta sidor upp över omgivningen. Medelnivån för massivet är drygt 1 100 m ö h medan topparna är några hundra meter högre. Vindelfjällen är rik på sjöar och liksom vattendragen är de opåverkade av vattenregleringar. Den största sjön är Tärnasjön, som är ungefär 2 000 ha stor. De största strömmande vattendragen är Vindelälven och Tärnaån. Huvuddelen av området täcks av alpin vegetation och subalpin björkskog där de högsta topparna har hög alpin vegetation på blockhällmarker samt utbredda snölegemarker. De mellan- och lågalpina områdena utgörs huvudsakligen av hedmarker. I övergången mot björkskogen dominerar friska rishedar. Högre upp tar torra rishedar med relativt stora partier av gräshedar och lågörtängar vid. Ängsbjörkskogar återfinns i dalgångarna, främst längs Tjulån och Vindelälven. Här finns också lite barrskog. Ett flertal värdefulla växtlokaler, bl.a. sydberg, rikkärr, fjällängar och klippspringor med rik flora finns i området, vilket som helhet är växtgeografiskt intressant. Ovanliga växter som finns i Vindelfjällen är t.ex. vårlök, fjällarnika, fjällbrud, fjällviva, fjällkrassing, isstarr och skrednarv. I Vindelfjällen finns en också artrik fauna med ett flertal hotade arter som t.ex. björn, järv och utter, vilka har fasta stammar. Fjällräven har haft sitt kärnområde i Vindelfjällen men stammen är på kraftig tillbakagång i Sverige. Fågellivet är rikt med ett flertal rovfågelarter, myrspov och viktiga reproduktionsområden för änder och vadare vid Tärnasjön och Marsivagge. Sjöarnas fiskfauna utgörs framför allt av öring och röding. I bl.a. Ammarjaure och i ett flertal småvatten på Brandsfjället finns det ovanliga och speciella kräftdjuret Sköldbladfotingen (*Lepiduris arcticus*). **Brandsfjället** är ett resligt massiv som når upp till ca 1 110 m ö h. I fjällets sydbrant går mäktiga kalkstensstråk med en artrik vegetation med t.ex. fjällbrud och fjällsippa. Vid Mjölkbäcken, norr om fjället, har grottor och karstformer bildats i kalkstenen. **Övre Ältsvattnet** är en förhållandevis stor fjällsjö som omges av flacka lågfjäll utom i norr där Gosebakte, 977 m ö h, är ett brant granitmassiv. Berggrunden i området kännetecknas av talrika kalkstensstråk som har utsatts för frätande vattenkorrosion och bildat ett för svenska förhållanden välutvecklat karstlandskap med åtskilliga grottor, doliner och underjordiska vattendrag. Den kalkhaltiga berggrunden gynnar floran som på sina ställen är ovanligt rik. De väl-dränerade karstområdena är i regel torra med en förhållandevis artfattig rished med bl.a. fjällsippa, klippstarr och lappögontröst. På kalkstensgrus i området växer den mycket sällsynta fjällkrassing. **Nalovardområdet** omfattar tre dalstråk som strålar samman söder om det låga fjällområdet Dalavarrio, 850 m ö h. Området uppvisar många intressanta terrängformer, särskilt vid Ammarfjällets nordbrant där spåren efter isälvarnas verksamhet fått ovanliga dimensioner. Här finns rännor och issjödeltan, terrasser och slukåsar. I dalbottnen som präglas av strukturmark finns små palar och tundrapolygoner. På Nalovardos sluttningar kan också issjöstrandlinjer ses. Dalbottnarna täcks av subalpina hedar och på sluttningarna finns huvudsakligen björkskog. Vidsträckta myrar i de lägre delarna och rishedar på högre partier karaktäriserar området. Mångformigheten av naturtyper har bidragit till ett rikt djurliv med flera hotade arter. **Norra Storfjället** -

Tärnasjöområdet är ett stort och heterogent område. I väster domineras topografin av Norra Storfjället med länets högsta topp, Sytertoppen, som når 1 767 m ö h. Fjällmassivet övergår österut i en lågfjällsplatå vilken sänker sig ned till Tärnasjöbäcken. Öster om Tärnasjön ligger den viltrika Ånkadalens sänka. Norra Storfjället har utbildats under glacial påverkan. Här finns ett antal mindre glaciärer och vid Måskosjaure finns högintressanta moränryggar med oregelbunden orientering. I Tärnasjöns arkipelag och i Ånkadalen finns stora arealer med rogenmorän. Tärnasjön är vid sidan av Umeälvens delta det enda området i länet som finns upptaget på våtmarkskonventionen lista över internationellt värdefulla våtmarker för fåglar. En lång rad våtmarksberoende fåglar häckar i stort antal vid sjön och på de omgivande våtmarkerna, däribland flera sällsynta och rödlistade arter. Områdets omväxlande topografi har bidragit till en variationsrik men mestadels artfattig vegetation. Här finns en komplett zonerings från subalpin björkskog till högaltin vegetation. Rikare partier finns också som t.ex. Dalåive med fjällsippvegetation. Mortsäckens kanjon är kalkförande med en rik flora och högörtbjörkskog. Sydbergsvegetation finns på Björnberget och Skrapeålgge bildar en vidsträckt topplatå med utpräglat högaltin vegetation med isranunkel, vekgröe och bågfryle. Ånkadalen utgör ett vidsträckt område med en mosaik av björkskogsklädda moränåsar, myrar bl.a. med synnerligen artrika rikkärr och tjärnar av olika slag. Dalen har också ett artrikt djurliv. **Tjulträskområdet** ligger i en markerad ost-västlig dalgång. Tjulån har ett utpräglat meandrande lopp före utloppet i Lilla Tjulträsket där ett delta har utbildats. Floran är rik i de kalkhaltiga branterna i området. Lilla Tjulträsket har både en rik vattenväxtvegetation och ett artrikt lägre djurliv. Vadar- och andfågelfaunan i området är också artrik. **Buorgukejaureområdet**, med sjön Buorgukejaure och fjället Buorguketjåkke, har ett stort inslag av kalk i de lägre delar. Särskilt på sjöns västsida och i Tjuoltadalen finns utomordentligt frodig vegetation. I backmyrarna finns utpostlokaler för bladvass. Buorguketjåkkes branter mot söder har utpräglad sydbergskaraktär medan topplåtarna har vidsträckta fjällsippedar. Norr och öster om Buorgukejaure ligger ett starkt uppsplittrat sjörikt område med rik fauna. **Väretje Skalma** är en serie sydberg som ligger mot Boksjödalen. De har en rik växtlighet bl.a. många förekomster av smånunneört. Särskilt de ostligaste delarna är uppsplittrade med sjörika moränbacklandskap. I de ostligaste delarna finns förhållandevis stora områden med lavbjörkskog vilket är mycket ovanligt i den här delen av fjällkedjan. Vatjodalen mellan Överstjuktan och Biellojaure är en rik vildmarksdal. Stora delar av **Björkfjället** är rikt på våtmarker och sjöar, vilket har gett en rik våtmarksanknuten fågelfauna. I ostkanten av Björkfjället ligger sjöarna Bissenjaure, Bärtejaure och Sittsjaure i ett flackt område med moränryggar av rogentyp. Av sjöarna är särskilt Bärtejaure känd för sin höga produktion av fisk. Rikedomerna på många små vatten och våtmarker gör att området är rikt på änder och vadare. **Fjällägenheten Biellojaure** ligger vid sjön Biellojaures nordöstra strand, drygt 580 m ö h. Gården består av ålderdomliga byggnader däribland en sommarladugård som ännu nyttjas. Fasta hässjor finns också kvar. Inägomarken består av två mindre områden som röjts och stenbrutits. Delar har odlats upp medan resten är öppen hårdvallsäng. I delar av marken finns en ängsflora som domineras av rödven och vårbrodd med inslag av exempelvis fjällstarr, fjällgröe, fjällveronika, låsbräken, smörboll och nordmyskgräs. På våtare marker intill sjön växer framför allt norrlandsstarr. Markerna är nu igenväxande. **Fjällägenheten Örnbo** gör skäl för sitt namn. Högst uppe ovanför Gautträsket klamrar sig några byggnader fast i en brant sydsluttning. Boningshus, ladugård, sommarladugård, uthus och lador är alla upprustade och visar på ett bra sätt hur ett ursprungligt fjälljordbruk med några kor och getter kan ha sett ut. Runt om på kronoöverloppsmarken växer en högre fjällgranskog, men kring husen är marken öppen. Här finns en ca 1,5 ha stor ängsmark med typisk hårdvallsflora. Rödven, fårsvingel, prästkrage och ormrot är vanligast men här växer också låsbräken, fjällgentiana och vårfingerört. Längst i öster finns, i anslutning till bäcken, ett kärrparti som förr nyttjades till slåtter. Några rester efter en enklare damm är ett minne från denna tid. I dag hävdas ängsmarken kring gården dels genom lieslåtter, dels genom fårbete. Numera är Örnbo ett populärt besöksmål. Här har besökaren möjlighet att på en genuin fjällägenhet studera äldre tiders markanvändning, byggnadstradition och till viss del också levnadsförhållanden.

B. Giertsbäcksdalen är namnet på Giertsbäckens övre delar och anslutande fjällområden. Området har en intressant "omvänd" trädslagszonering där granskogen förekommer på dalsidorna i ett distinkt bälte mellan

500-600 m ö h medan moränbacklandskapet i dalgångens botten är bevuxen med nästan ren fjällbjörkskog. Zoneringen beror troligen på att dalgången har ett läge och en form som leder till att kallluft samlas på botten vilket försvårar etableringen av barrträd. Utöver björk växer en del grova tallar på moränryggarnas krön. Tallinslaget ökar upp mot sidorna och i övergången mot granskogen. Granskogen är på den nordvända dalsidan mycket gles och lågvuxen. På sydslutningen finns dock granbestånd, särskilt i den inre hopträngda delen av dalgången. Giertsbäcksdalen är orörd av såväl vägar som vattenregleringar, bosättningar och skogsbruk. Skogen är ålderstigen oftast med en riklig förekomst av lågor och torrträd. Ett flertal ovanliga vedsvampar som t.ex. ostticka, rosenticka och gränsticka finns i området. Produktiva granliden förekommer också och sällsynta lavar som rödbrun knappnålslav och kortskaftad ärgspik hittas vid bäckar på äldre granar. Våtmarkskomplexet utmed övre Giertsbäcken, väster om Övre Giertsjaure, har ett mycket högt naturvärde. Här ligger vidsträckt slätterkärr som idag till stor del är igenväxta med videvegetation. Söder om bäcken finns ett rogenmoränområde med distinkta, höga moränryggar och mellanliggande kärr, bäckar, gölar och mindre mossar. Kärrstråken sluttar mer eller mindre åt norr mot Övre Giertsbäcken. Myrarnas vegetation är till stor del intermediär till rik med korvmossa som en karaktärsart i bottenskiktet. Även fattigare kärr och mossar förekommer. **Råvovareområdet** utgörs av en högplatå mellan Vindelälven och Björkfjället. På platån finns flera sjöar, mindre lågfjäll samt myr- och moränbacklandskap. Området domineras av granskog av frisk ristyp. Berggrunden är näringsfattig, vilket gör att bestånden överlag är glesa och lågvuxna. Endast på sydslutningarna finns bestånd med kraftiga stammar och här hittas också vedsvampar som t.ex. ostticka och rosenticka. Kronomarken i området är föga påverkad och delar av tallskogen har en stor rikedom på torrträd och lågor.

C. Juktådalen är den enda större dalgången utan egentlig bebyggelse i Västerbottensfjällen. Upp genom dalen går en väg till fjällägenheten Skirknäs vid Överstjuktan. I dalen finns i övrigt några enstaka fjällägenheter samt ett kapell vid utloppet på Överstjuktan. Sjön är drygt 2 000 ha stor och oreglerad. Från sjön rinner Juktån som har ett förhållandevis brant lopp. Ån är ett bra fiskevatten och några grunda sel är rastplatser för fågel. Skogen i dalgången är urskogsartad med mest tallskog på dalbotten och i övrigt granskog. Rena tallbestånd finns främst på blockrik mark. I Viddaselsbergets sluttningar hittar man grova tallågor med exempelvis dvärgbägarlav. Skogsbränder har främst dragit fram i dalsänkan nedströms Rasteselet. Brandljud i äldre tallar kan ses på flera ställen. Längre upp utmed dalsidorna förekommer tallen sparsamt som utpostträd i granskogen, ofta tjäderbetade. Skogarna i dalgången ligger på förhållandevis låg höjd, med ca 2 000 ha under 500 m, vilket innebär att området hyser de kanske mest produktiva fjällnära barrskogar som skyddats utmed fjällkedjan. I flera granliden är krävande arter som ostticka, lappticka, rynkskinn, taigaskinn och rosenticka vanliga. Tibast växer tillsammans med nordisk stormhatt i frodiga sluttningar. **Matsorliden** mot öster utgörs av platån mellan Juktådalen och Vindelådalen. Vid Stenträskan, på mycket blockrik dödismorän, finns ren tallskog med hög ålder. Granskogarna i området är förhållandevis lågproduktiva. Några mindre ostliga dalar med omvänd skogszonering finns som smala stråk där björkskog växer på dalbotten och granskog på dalsidorna. Sluttningarna vid **Gillesnoule** sträcker sig ned till Vindelälven på ca 340 m ö h. Detta innebär att skogarna här är särskilt högvuxna och ståtliga även om de närmast älven inte direkt är urskogsartade. De är därför en av de allra mest produktiva skogarna som är lämnade för fri utveckling i det fjällnära området. De utgör också ett viktigt inslag i landskapsbilden i denna del av Vindelådalen. **Labbetmyrarna** är ett stort, mångformigt och representativt myrkomplex med dominerande inslag av strängflarkkärr. Även många andra myrtyper finns representerade, t.ex. källor med välutbildad källvegetation, järnockrautfällningar, underjordiska bäckar och slingrande vattendrag omgivna av örtrika sumpskogar. Stora delar av området har rikkärrsvegetation. **Fjällägenheten Västra Slätvik** ligger i väglöst land och bebos för närvarande huvudsakligen året runt. Största delen av odlingsmarken, vilken består av öppen äng, hävdas genom slätter. Det hävdade området är ovanligt stort med hävdgynnade arter som slätterblomma, norsknoppa, smörboll, fjälltimotej, jungfru Marie nycklar och fjälldagkäpa. **Skirknäs fjällägenhet** består av tre gårdar varav en bebos året runt. Där finns relativt stora öppna odlingsmarker och ängar, som kontinuerligt har hävdats sedan nyodlingen. Byggnaderna har en ursprunglig

karaktär som tillsammans med odlingslandskapet visar hur en fjällgård från första halvan av 1900-talet såg ut och brukades. Hävdgynnade arter i markerna är smörbollar, blåklockor, prästkrage och slätterblomma.

D. Kirjesålandet ligger i omedelbar anslutning till Väretsfjällets sydostliga utlöpare. I söder finns plataer som faller i avsatser med långsträckta bergryggar och kullar, myr- och sjöutfyllda sänkor samt moränmarker. Områdets mest framträdande egenskap är det vida sjöbäckenet runt sjöarna Magasjön och Stenträsket. Områdets viktigaste naturtyp är den grandominerande barrskogen, vilken täcker 3/4 av arealen. Granskogen sträcker sig upp mot 600 m ö h, men mindre grupper och kloner förekommer ända upp mot 700 m. Kirjesålandet utmärks av genomgående goda boniteter. Frisk ristyp är den vanligaste skogstypen följd av våta- fuktiga ristyper. Lokalt på sluttningarna förekommer rika örttyper. Området uppvisar i övrigt en provkarta på granskogar av olika typer och ålderstadiet från 100-åriga brännor till mer än 300-åriga gammelgranbestånd. Områdets äldsta och grövsta granskogar finner man främst på bergryggar och högt liggande sluttningar. I dessa sena successioner är mängden torrträd och lågor ofta mycket hög. Exempelvis är Valo86 branterna rika på vedsvampar som t.ex. rosenticka, rynkskinn och ullticka. I lägre liggande delar dominerar yngre bestånd som uppkommit efter relativt sentida bränder. Inom tallskogsdelen finns en äldsta generation som överstiger 600 år. I de lövrika sluttningarna där skogen föryngrats efter brand finns gott om sälg och björk. Sälgstammarna är ibland be vuxna med lunglav och skrovellav. **Kirjesån** avvattnar sjöarna Övre och Nedre Girjan till Storumans övre del. Lutningen är i genomsnitt måttlig. Nära mynningen ligger ett fångstgropssystem om 14 gropar. Berggrunden domineras av glimmerskiffrar. Kirjesåns övre lopp och Juksjaure ligger i en väl utbildad genombrottsdal vilken har karaktären av en U-dal. Kirjesån omges av fjällbarrskog av gran vilken delvis är urskogsartad. Ett flertal sällsynta skalbaggar förekommer i Kirjesålandet bl.a. den mycket sällsynta Teplouchovs mörghorn som bara är påträffad en handfull gånger i Norden. **Närtabäcksdalen** ligger vid änden av en långt åt öster utskjutande fjällrandplata vilken har sin bas i Väretsfjället. Dalgången är vid platåns avslutning i öster ravinartat nedskuren medan huvuddelen längre in på platån är grund och bred. Topografin är här småbruten med en mängd låga berg och moränkullar mellan kärrtor. Skogarna består i väster av lågväxta blandskogar av gran och björk vilka mot öster övergår i allt renare och mer högväxta granskogar. Särskilt på sydoch västvända dalsidor finns grovstammiga bestånd. Bland skogstyperna dominerar frisk ristyp men även fuktig och våt ristyp är vanlig. Skogsbestånden är genomgående rika på torrträd och lågor, har delvis höga beståndsåldrar och är i mycket liten utsträckning påverkade av huggningar. **Fjällmyran, Utgrävningsmyran** och **Rismyran** bildar ett 1 300 ha stort myrkomplex på Lars Ersblåkens nordostsluttning. Svagt till starkt sluttande kärr, av varierande blöthet och trofigrad, upptar en stor del av myrarealen. Fuktiga rishedar i myrens övre delar övergår ofta i kraftigt översilade mjukmattekärr med oregelbundna lösbottnflarkärr. De nedre delarna upptas av ostrukturerade starrkärr och björkdominerade sumpskogar. Från mer eller mindre tydliga källor slingrar rikligt med små vattendrag nerför sluttningen.

E. Artfjället ligger vid norska gränsen och avgränsas mot norr och öster av Umeälvens dalgång och mot söder av Tängvattendalen. Fjällområdet har omväxlande topografi med långsträckta fjällryggar och markerade toppar varav den högsta, Snjåkka, når upp till 1 392 m ö h. Berggrunden i området kännetecknas av talrika kalkstensstråk i vilka det utbildats karstmorfologi med underjordiska vattendrag, grottor och rastrattar, s k doliner. Här finns ett par av landets största grottor, varav Sotbäcksgrottan är den mest kända. Vid Svalogåbre förekommer på ett illustrativt sätt olika grusavlagringar från istidens smältvattenälvar. Korta åsar, slukåsar, en alluvialkon, kamesområde samt en liten sanduryta finns samlade inom ett par kvadratkilometer. Större delen av området täcks av alpin vegetation med ett smalt björkskogsbälte ner mot vattendragen. Växttäcket domineras av torra rishedar med stort inslag av lågörtäng med anmärkningsvärt lite vide. Den kalkrika berggrunden har satt sin prägel på hedvegetationen, t.ex. förekommer utbredda fjällsippedar. På de högre fjälltopparna breder blockmarker och snölegor ut sig. Myrmarker har liten utbredning i området och återfinns främst insprängda i björkskogen i Tängvattendalen och Klippenområdet. Soligena kärr och backkärr med rik vegetation är vanligast. Björkskogen utgörs främst av hedskog med blåbärsdominerat fältskikt och ett relativt stort inslag av örter och gräs. En hel del ängsskogspartier med

fältskikt av bl.a. nordisk stormhatt, torta, midsommarblomster, smörboll, ängssyra, lundstjärnblomma, strutbräken, majbräken, nordlig lundbräken, hässlebrodd och brunrör finns också. Floran i området är rik och hyser ett flertal sällsynta och mer eller mindre krävande växtarter t.ex.. kalkbräken, brandspira, blockhavsdraba, lappsk alpros, lappfingerört, fjällbrud, klibbig fetknopp, brudkulla och purpurknipprot. Faunan i området inkluderar flera hotade och störningskänsliga arter. **Brakkonjuone** hyser en kalkpräglad vegetation med utbredda fjällsippedar. Fjällets toppområde bildar tillsammans med kringliggande toppar ett sammanhängande område med utpräglat högalpin vegetation. Här pågår en särpräglad gabbrovittring med förekomst av fjällklocka. **Mieseken** och **Fjällripfället** är kalkrika och hyser några av länets förnämsta växtlokaler. Här finns t.ex. den skandinaviska endemen blockhavsdraba och lappsk alpros som här når sin sydliga utbredningsgräns i Sverige. **Rödingnäset** har kalkrik berggrund med mycket artrika fjällängar och översilade klippor. I området finns bl.a. goda bestånd av den sällsynta orkidén brudkulla. **Tängvattendalen** kännetecknas av den breda dalgången kring Tängvattnet och i nordväst fjället Rödingnäset. Sjön ligger helt inbäddad i fjällbjörkskogsbältet på 474 m ö h och är opåverkad av vattenregleringar och har ovanligt klart vatten (14 m siktdjup). Tängvattendalens nordsida är kalkrik och uppvisar frodig ängsbjörkskog med artrika backkärr. Här finns en levande odlingsbygd med åkrar och branta slätterängar och en öppen landskapsbild. Branta kalkhaltiga klippavschnitt i Kamlidområdet hyser frodig och rik vegetation, här finns bl.a. kalkbräken. Även de kalkförande klipporna vid Tängvattnets stränder och längs bäckarna i området hyser en rik flora.